

ВАСИЛЬ ВИТВИЦЬКИЙ НА ТЛІ ГАЛИЦЬКОГО МУЗИЧНОГО ЖИТТЯ

Ім'я Василя Витвицького (1905-1999), музикознавця, композитора, педагога, музичного та громадського діяча, добре знане в українських мистецьких і громадських колах на Заході, тільки недавно почало щораз частіше звучати в Україні. Мета даної статті – подати окремі факти з життя і творчої діяльності Василя Витвицького, мало відомі на його Батьківщині, що несуть нову інформацію для читача та мають за мету повернути в Україну ім'я визначного музикознавця, яке, як і багато інших імен українських митців і науковців діаспори, замовчувалося в радянський час. Актуальним завданням сьогодення є привернути увагу до автора близько 230 музикознавчих і публіцистських статей (в тому числі монографій), композитора, громадського діяча, збірка праць якого вийшла друком 2003 року у серії “Дослідження” Інституту НАН України ім. І.Крип'якевича. Щойно вийшов друком його квартет. Нещодавно перевидані його монографії про М.Березовського і М.Гайворонського, збірка статей “За океаном”. Чимало його музикознавчих праць, музичних творів, листування так чи інакше пов'язані з розвитком і функціонуванням музичної освіти та шкільництва.

Народився Василь Витвицький 1905 р. в Коломиї у родині інтелігентів – учителів, українських патріотів. Тут, у музикальній родині, де панував культ Шевченка і Лисенка, сформувалося його замилювання до української музики. Сестри Марія та Ірина вчилися гри на фортепіано, і за їх прикладом почав учитися музики й Василь у вчительки Елеонори Гонт. Після закінчення Коломийської гімназії студіював музикологію на філософському факультеті Ягеллонського університету в Кракові, який закінчив 1929 р. Його професорами були Здзіслав Яхімецький і Юзеф Райс. Ступінь доктора філософії в ділянці музикології здобув у 1932 р.

У 1929 році приступив до праці у філії Музичного інституту ім. Лисенка в Перемишлі як викладач музично-теоретичних предметів, а у роках 1933-1937 був його директором. Пізніше працював у Львові в управі СУПРОМу (Союз українських професійних музик), редколегії журналу “Українська музика” (1937-1939), був членом Музикологічної комісії НТШ, працював на Львівському радіо, а після реорганізації Львівської консерваторії обраний доцентом Львівської державної консерваторії ім. Лисенка на кафедрі історії і теорії музики, у 1940-41 роках був науковим співробітником Інституту фольклору АН УРСР. Плідно працює як музикознавець, виступаючи на сторінках

українських газет і фахових музичних журналів: “Діло”, “Назустріч”, “Українська музика” (Львів). “Радянська музика” (Київ). Пише дослідження про українські впливи у музиці Шопена, про музику Закарпаття, історично-теоретичний розділ до підручника для українських диригентів. Перебуває в центрі українського музичного і загальнокультурного життя і у важкі роки німецької окупації Львова, працює в Українському видавництві як музичний редактор, намагається і в тих несприятливих умовах зберігати і боронити надбання української культури. 1942 р. публікує розвідку “Взаємини М.Лисенка з І.Франком”. 1944 р. виїжджає до Австрії та Німеччини, де певний час очолює ОУМ (Організація Українських Музик), а з 1949 р. і до кінця свого життя живе у США, спочатку в Детройті, пізніше біля Нью-Йорка (Глен Спей, Самміт). В Америці продовжує багатогранну працю музикознавця, критика, композитора, музичного діяча і громадянина України в діаспорі. В своїх численних статтях в українських періодичних виданнях в Америці він не оминає жодного важливого явища, жодної помітної події музичного життя України і української громади в західній діаспорі. Був одним із зачинателів українського музичного шкільництва в Америці, зокрема в Детройті.

У своїх спогадах [1] Витвицький описує роки праці в Перемишлі і співробітництво з Станиславом Людкевичем і Василем Барвінським, з директором Перемишльського інституту і музичною діячкою Ольгою Ціпановською, викладачами та учнями.

У філії Музичного інституту ім. Лисенка в Перемишлі Витвицький працював 8 років: перші чотири (1929-33) – викладачем теоретичних предметів, згодом чотири (1933-37) – директором. Інститут у той час був філією, тобто частиною широко розвиненої сітки з центром у Львові і мав славу однієї з найкращих філій. Це було заслугою в першу чергу двох викладачок класу фортепіано – Володимири Божейко та Ірини Негребецької – висококваліфікованих піаністок і знаменитих педагогів. З-під їхньої опіки вийшло чимало піаністок, які згодом зробили свій вагомий внесок у наше музичне життя: Ярослава Поповська, Леся Вахнянин, Наталка Ляхович та інші.

Праця у Перемишльському інституті давала В.Витвицькому нагоду ближче заізнатися з обома чільними композиторами, про яких він до того часу так багато наслухався і твори яких неодноразово виконував і досліджував: Станиславом Людкевичем і Василем Барвінським. Перший бував у Перемишлі в службових справах, тобто як інспектор відділів Львівського інституту. Зустріч Витвицького з Людкевичем і їх особисте знайомство відбулися 1929 р., коли О.Ціпановська попросила Людкевича висловитися про В.Витвицького як кандидата на посаду викладача теоретичних предметів. Барвінський, як директор львівської централі, бував в Інституті неодноразово на іспитах (як заступник Людкевича).

Витвицький змальовує портрет Станіслава Людкевича: “Завжди, як зимою, так і літом, був дбайливо одягнений. На шиї ніколи не було краватки, зате неодмінно досить широкий, буйно перев’язаний шарф, такий, як їх носили мистці ще на початку століття. Волосся доволі буйне і довге – спереду трошки проріджене, маленькі вусики” [2, с.47].

Одним з мистецьких явищ Перемишльського інституту, як згадує В.Витвицький, була діяльність тріо у складі: Ірина Негребецька – фортепіано, Євген Козулькевич – скрипка та Олександр Красицький – віолончель. “То була трійка технічно вивінуваних, у співгрі згідливих і вдумливих виконавців. Зокрема, пригадується постать О.Красицького. Він був зовсім сивий. Був у минулому підполковником Української Галицької Армії. Постановний, високий, він зберіг з давніх років здисципліновані, вояцькі манери” [1, с.48].

Розміреність праці музичної школи переривали час від часу приїзди й виступи визначних митців. Однією з таких подій був концерт славетної піаністки Любки Колесси.

Було одне неписане правило для директора Інституту: диригувати хором “Перемишльського Бояна”. З більших композицій, виконаних під його диригуванням, – дві частини кантати-симфонії “Кавказ” Станіслава Людкевича. З творів Барвінського хор виконував “Заповіт” на слова Шевченка і кантату “Наша пісня, наша туга”.

Роки життя В.Витвицького в Перемишлі були виповнені наполегливою працею над завершенням його освіти. У тодішніх обставинах, коли можливості професійної музичної праці обмежувалися, треба було враховувати різні ділянки праці. Однією з них була вчительська праця у середніх школах і вчительських семінаріях. Для цього складали іспит з музики і співу як предметів викладання. До іспиту з фортепіанної гри В.Витвицький готувався під керівництвом відомої піаністки і педагога Гелени Оттавової. В.Витвицький склав іспит перед державною екзаменаційною комісією Львівської консерваторії. “У дні 28 листопада 1930 року я став перед багаточленною державною екзаменаційною комісією при Львівській консерваторії. Треба було відповісти на ряд питань з гармонії, контрапункту й історії музики, виконати повну програму з фортепіанної літератури і, врешті, виступити з сольним співом. У моєму житті це був єдиний виступ цього роду. При фортепіанному супроводі однієї з вчительок я на повний голос пописувався співом “An die Musik” Франца Шуберта. Вислід іспиту в усіх предметах був добрий” [4, с.51].

У середині 1937 р. Витвицький переїжджає до Львова. “Незмінним і головним центром українського музичного життя було, як і до того часу, Музичне товариство ім. Лисенка у Львові зі своїм власним будинком і своєю вищою музичною школою, яка користувалася першорядною репутацією навіть у музичному відділі міністерства освіти у Варшаві” [5].

У праці “Василь Барвінський у моїх спогадах” В.Витвицький пише: “До будинку Музичного товариства ім. Лисенка на вул. Шашкевича у Львові можна було приходити будь-якою порою дня, і з горішніх поверхів завжди доносилися дивна різноголоса музика. Було чути різноманітні мелодії, гами, акордові пасажі, виконувані на різних інструментах, не виключаючи й людських голосів. Коли ж було вийти сходами на третій поверх і ввійти в довгий вузький коридорчик, ця музика дужчала, і перехожий міг уже розрізнити, який інструмент у котрій кімнаті грає і що грає. Найцікавіше, що ця нескоординована суміш звуків не вражала, не звучала для наших вух погано. Останні двері ліворуч при кінці довгого коридору – директорська кімната. Хто входив у неї, бачив по правому боці під вікнами “бюрко” Василя Барвінського, завжди заповнене нотами, книжками, іспитовими протоколами, звітами й листами. По лівому боці приблизно в такому самому розташуванні було бюро Станіслава Людкевича...” [6, с.9].

Це була головна квартира музичного життя Львова і всієї галицької землі протягом довгих десятиліть, аж до пам’ятного 1939 року. Станіслав Людкевич та Василь Барвінський складали, за словами музикознавця, своєрідний музичний “дуумвірат”, у взаєминах якого було багато гідного подиву. Кожного разу можна було спостерігати їхні коректні відносини, взаємну пошану і справді гармонійну співпрацю.

З приходом радянської влади восени 1939 р. сталося чимало докорінних змін. Різно змінився уклад різнонаціональних музичних сил. У мистецьких організаціях було об’єднано всі музичні сили Львова – українські, польські і єврейські.

Витвицький у ці роки (1939-1941) працює в консерваторії на посаді доцента. Зібрані під одним дахом у приміщенні колишньої польської консерваторії найвизначніші мистецькі й викладацькі сили відразу поставили навчальний заклад на високий рівень. У складі студентів було чимало талановитих піаністів, скрипалів, співаків та інших музик. Праця інтернаціонального складу, як викладацького, так і студентського, відбувалася гармонійно, без якихось труднощів чи конфліктів. Директором новоствореної консерваторії, спадкоємницею ВМІ ім. Лисенка і польської консерваторії, призначено Василя Барвінського. Директор Барвінський докладав чимало зусиль, щоб полегшити ситуацію попереднього директора польської консерваторії Адама Солтиса. Приязні стосунки між ними обома були зразком для наслідування. Під умілим проводом колись визначного оперного співака і педагога Львівської польської консерваторії українця Романа Любинецького оперний відділ консерваторії згодом досяг високого рівня і поставив цілу низку спектаклів української і світової оперної класики.

Цікавим нововведенням для викладачів були навчальні плани. Вони були дуже точні й обширні та старанно і вміло складені, що було результатом довголітніх традицій російського музичного шкільництва. Усі ці плани були зроблені не тільки російською мовою, але й із головним натиском на російську музику.

Все ж поряд з негативними процесами В.Витвицький помічає позитивне, що тоді відбувалося. Музичне життя не тільки поживалося, але

й піднеслося на вищий рівень. Доступ до оркестру, камерних ансамблів, оперної сцени, якого так бракувало за польських часів, був тепер для українських композиторів вільний. З великого числа тодішніх імпрез пам'ятною подією було виконання кантати-симфонії “Кавказ” у великій залі Львівської консерваторії. Виконавцями були професійний хор і симфонічний оркестр під батугою Миколи Колесси. Ще в процесі репетицій і підготовки до виступу Витвицький розмовляв з автором “Кавказу” про його присвяту твору російським революціонерам. Він напівжартома запитав композитора, чи не міг би С.Людкевич ту присвяту зняти (адже такі випадки бували, наприклад, з Третьою симфонією Бетховена). На що співрозмовник відповів з притиском: “Ні! Того я не міг би зробити”. Сьогодні, з далекої віддалі часу, у цих словах Людкевича виразно чути віддзеркалення його вірності тим цінностям та ідеалам, що присвічували йому в “юні дні, дні весни”.

Серед видатних постатей у ділянці музичного шкільництва тих часів Витвицький згадує музикознавця Софію Ліссу. Він категорично засуджує винищення фашистами євреїв у роки німецької окупації, серед жертв звирячого ставлення до них згадує музикознавця і колегу Йосифа Кофлера.

У роки воєнного і післявоєнного поневіряння В.Витвицький не залишає своєї місії музики-просвітителя і діяча української культури, куди б не запровадила його доля. Перебуваючи в таборах в Австрії та Німеччині, він працює в ОУМі, в часописах “Українські вісті”, “Час”, “Арка”, укладає окремі розділи пластового співаника “В дорогу”, займається справами музичного шкільництва.

Від 1949 року Витвицький продовжує свою багатогранну діяльність на американській землі, з допомогою однодумців, знаних українських музик і педагогів, таких як Роман Савицький, Дарія Каранович, Борис Максимович, розбудовує систему українського музичного шкільництва в Америці, зокрема в Детройті. Це була праця, розрахована на багатолітню перспективу збереження і плекання української музичної культури і взагалі збереження українства в розсіянні. Зокрема, щире і багатолітнє листування Витвицького з Романом Савицьким-старшим є джерелом для дослідження діяльності українського музичного шкільництва в Америці, побудованого за зразком системи Вищого музичного інституту ім. Лисенка на чолі з центром у Львові і філіями-відділами на периферії. Але це вже окрема ділянка дослідження, яке провів музикознавець Роман Савицький-молодший.

1. Витвицький В. Музичними шляхами. – Мюнхен: Сучасність, 1989 – 215 с

2. Витвицький В. Станіслав Людкевич зблизька // Сучасність, 1979. – Червень – С 47

3. Витвицький В. Музичними шляхами – С 48

4. Там само. – С.51.

5. Витвицький В. Станіслав Людкевич зблизька // Сучасність, 1979. – Червень.

- 6 Витвицький В. Василь Барвінський у моїх спогадах // Сучасність -- 1965 -- Листопад. -- С.9
- 7 Витвицький В. Взаємини М. Лисенка з І. Франком. -- Львів, 1942 -- 39 с
- 8 Витвицький В. Кавказ С. Людкевича // Львівські вісті. -- 1943 -- 20 квітня
- 9 Витвицький В. Українські впливи у Шопена // Діло -- 1934. -- 3-6 травня
- 10 Витвицький В. Музичне життя Карпатської України // Карпатська Україна. -- Львів, 1939. -- С.138-146.
- 11 Витвицький В. Український музичний Львів // Наш Львів. Ювілейний збірник. -- Нью-Йорк, 1953. -- С.88-97.
- 12 Sawycky R. A musician for all seasons // The Ukrainian Weekly. - 2000. - February 20.
- 13 Ясіновський Ю. Василь Витвицький // Вісник НТШ. -- Ч 23 -- Львів, 2000. -- С.42.
- 14 Граб У. Адольф Хибінський -- творець кафедри музикології Львівського університету // Musica Humana. -- Ч 1. -- Львів, 2003. -- С.37-38.

Liubomyr Lekhnyk

WASYL WYTWYCKY ON THE BACKGROUND OF WESTERN UKRAINIAN MUSIC LIFE

The article features the facts of biography and musicology work of Wasyl Wytwycky, the well known Ukrainian musicologist, composer, conductor and pedagogue, about music life in Western Ukraine prior to World War II.

Ірина Полякова, Ірина Дейчаківська

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТЕАТРУ ІМ. ІВАНА ТОБІЛЕВИЧА

Народний Театр ім. Івана Тобілевича вписав яскраву сторінку в мистецьке життя Галичини першої третини ХХ ст.

Театр був названий на честь корифея театрального мистецтва, видатного драматурга Івана Тобілевича (Карпенка-Карого). Такі драматичні твори І.Карпенка-Карого, як "Наймичка", "Хто винен", "Безталанна", "Мартин Боруля", "Сто тисяч" та інші, які ставились на сцені "Руського Народного Театру" у Львові ще за часів керівництва театром І.Біберовичем та І.Гриневецьким у 1881-1889 рр., були проникнуті національним духом і реалізмом, користувалися великим успіхом серед галичан і стали провідними в репертуарі багатьох галицько-українських театрів. Тому цілком природним явищем було заснування театрів і театральних труп, що носили ім'я прославленого театрального корифея і драматурга Івана Тобілевича.

Український Народний Театр ім. І.Тобілевича пройшов складний шлях свого розвитку, сповнений творчих пошуків, злетів і невдач. В історії українського театрального мистецтва зустрічаються невеликі історико-мистецькі нариси з його життя та діяльності. Зокрема, досліджуючи шляхи розвитку українського театрального руху в Галичині поряд з іншими театральними групами згадують про активну роботу Театру ім. І.Тобілевича М.Возняк,